

72

Ezekiel Landau

Az aszalt gyümölcsből készült szeszről

1790 k.

Jehezqiél / Ezekiel ben Jehuda Landau válasza (*tesuva*) Szender / Alexander Meiselsnek,¹ Dunaszerdahelyre²

K i a d á s :

Jehezqiél Landau, *Noda bi-Jehuda*, II (Prag: Israel Jeiteles, 571 / 1811; reprint, Jerusalem, 734 / 1974): “Orah hajjim”, p. *, no. 71

Válasz Hágár országába, tanítónknak, Lizer Londonnak.³

Az aszalt gyümölcsökkel kapcsolatos kérdésére, hogy szabad-e vásárolni és égetett szeszt készíteni belőlük peszahra. Bizonyára látta méltóságod a REMA szavait, no. 467, a 8. bekezdésben, miszerint ezekben az országokban már az a szokás, hogy semmiféle aszalt gyümölcsöt nem esznek,⁴ továbbá a *Magen Avraham*-ban (8. bekezdés),⁵ amit városa, *Kalis*⁶ szent község szokásáról ír az aszalt gyümölcsből készült itallal kapcsolatban, hogy vannak olyanok, akik a körtét olyan kemencében aszalják, amelyben előtte kenyeret sütöttek, mivel az “íz-adó (dolog)tól származó íz-adó (dolog)” megengedett. Én azonban ezzel kapcsolatban azt mondom, hogy a *Magen Avraham* talán nem figyelte meg alaposan a kenyérsütés műveleteit, ugyanis a kenyér aljára sok lisztet szokás szórní, hogy a cipó ne ragadjon le a kemencében. Ezért látszik a kenyér alján a sütés után sok rátapadt liszt, és szinte bizonyos, hogy magában a kemencében is marad némi liszt. Így amikor a gyümölcsöt beteszik a kemencébe, átveszi az ott lévő liszt ízét, és nem csupán közvetve,⁷ hanem esetleg rátapad magából a lisztből is valamennyi a gyümölcsökre, és rajtuk is marad. Azonban mindez csak azokra vonatkozik, akik a kenyérsütő kemencében szárítják a gyümölcsöt, akiknek viszont külön gyümölcsös kertjük van, külön, csak gyümölcs szárítására használt kemencével, amelyben nem

¹ Alexander (Szender) ben Rafael Meisels (*) *.

² Héberből fordította Bányai Viktória.

³ Eliezer London (*) bodrogkeresztúri rabbi. 1785-ben a II. József rendelete nyomán alapított helyi nyilvános zsidó iskola felügyelője. Lásd *, IMIT Évkönyv, VII. (1910), p. 202.

⁴ Ti. a peszah napjain.

⁵ Magen Avraham: “Orah hajjim”, no. 467, § 8.

⁶ Kalis (lengyel Kalisz, német Kalisch): város Lengyelországban, a középkortól kezdve jelentős zsidó közössége volt. Avraham Gombiner (a Magen Avraham szerzője) 1656-tól 1683-ig, haláláig, Kalisban élt mint dajjan és a jesiva vezetője.

⁷ Szó szerint: és nem tartozik az “íz-adótól származó íz-adó” kategóriájába. A kérdés talmudi elven (bT Hulin, 111b) alapul: hogyan kell megítélni, milyen következményei vannak, ha egy étel valamilyen tárgy közvetítésével, tehát közvetett módon, átveszi más étel ízét. Az idézett talmudi helyen egy húshoz használatos tányéron felszolgált hal a példa. A jelen esetre az elv akkor vonatkoznék, ha a kemence közvetítené a liszt ízét. De Landau azt bizonyítja, hogy a liszt közvetlenül is rajta lehet a gyümölcsön.

szoktak semmit sütni, sütésre talán nem is alkalmasak, csak gyümölcs szárítására: azoknál nincs a fentebb említett aggályunk. Ha a piacra hozzák az aszalt gyümölcsöt, és nem tudjuk, ki hozta, mondhatnánk rá, hogy “minden, ami elkülönített, a többségből való”,⁸ márpedig a gyümölcsök többsége a földbirtokosok gyümölcsöseiből való, ahol, mint fent említettem, van erre nekik külön kemencéjük. De én erre azt mondom: ki mondta, hogy a gyümölcs többsége szerint menjünk,⁹ lehet az aszalást végzők többsége szerint is mennünk, tekintet nélkül arra, hogy az adott aszalónak sok gyümölcse van-e, vagy kevés.

(...)

Mindezt én továbbra sem a könnyítés mellett cövekelek le, hanem a szigorításnál: igenis kell aggályt támasztani. A szilvával kapcsolatban, amelyet *Polin* országában¹⁰ *plojmen*-nek, ebben az országban¹¹ pedig *svetkisz*-nek neveznek,¹² a *Levus*¹³ no. 467. további komoly aggályt hoz fel, (tudniillik) hogy árpa-sörrel vagy árpa-lével locsolják meg. De ilyenről vizsgálódás nyomán se hallottunk: talán csak a *Levus* szerzőjének környezetében vagy idejében volt szokásban.

Nos, eddig a törvény (*din*) felől beszéltem; de mi az elterjedt szokás (*minhag*)? *Polin* országában ottlétem egész ideje alatt, gyermekkoromban *Krako* környékén élve, és később *Lvov* környékén élve sem, és *Volin* országában¹⁴ sem láttam és nem is hallottam, hogy engedélyezték volna akár az aszalt szilvát, akár az aszalt almát és körtét, csakis olyant, amely zsidó házában aszalódott, a házában, a peszahi használatra szolgáló kemencéjében. Amikor ebbe az országba érkeztem, szokás volt engedélyezni olyan gyümölcsöket, amelyeket az uraságok gyümölcsöseiben álló kemencékből vásároltak, ugyanis ezekben a kemencékben nem szárítanak mást, mert messze vannak a házaktól; de amit a piacra hoztak eladásra, azt egyáltalán nem szokás engedélyezni. Így az ön országában is: a piacra hozóktól vásárolni nem engedélyezhető semmiképpen, de az uraságoktól, a gyümölcsösök tulajdonosaitól, azokból a gyümölcsökből, melyekről bizonyos, hogy a kerti kemencében aszalódtak, és tudható, hogy az eladással megbízott nem felvásárolta, a falvakból összegyűjtve, eladásra, és bizonyosan nem árusít mást, csak annak a földesúrnak a gyümölcseit: helye van az engedélyezésnek. De minthogy eddig szokás volt ezt engedélyezni, és kiváltképpen hogy *Hágár* országában sok helyen nincsenek Tóra-tanultak: nehéz lenne a tilalom. Így tehát ha az égetett szeszt peszah előtt készítik el, és a kertekben lévő gyümölcsökből vásárolják, amint

⁸ Halákhikus elv: mindenről, ami vegyes összetételű tömegeből származik, azt feltételezzük, hogy a többségből származik, vagyis a többség jogi státusával bír. bT Zevahim, 73a; Ketubbot, 15a stb.

⁹ Értsd: ítélünk

¹⁰ Lengyelország.

¹¹ Csehország.

¹² Mindkettő jiddis szó, más-más nyelvjárásban. A német Pflaume, illetve Zwetschke szavakból.

¹³ Mordekhaj ben Avraham Jaffe (ca. 1535–1612), a Sulhan arukh kommentátora. Közkeletű neve könyvének címe alapján: *Levus malkut* (“Királyi öltözék”, Eszter k., 7,8). EJ 9, 1263–1264.

¹⁴ Volhynia.

levelében említi, akkor van mód engedélyezni. A bölcsesség a szerénységgel jár:¹⁵ ne keljen híre a dolognak. Mivel ez új dolog az országban, nem adom tényleges beleegyezésem, amíg a híres gáon, a preszburgi szent község rabbinikus bíróságának (*beit din*) feje¹⁶ nem adja meg velem együtt. Ő ott él az országban, és át tudja tekinteni, hogy kell-e tartani ebben valamilyen romlástól; ha ő egyetért velem az engedélyezésben, reá támaszkodhatom.

Az üdvözlés szavai.

¹⁵ Prov. 11,2.

¹⁶ Meir Barbi (1725–1789) pozsonyi rabbi (1764–1789).